

Lømaður í ólavsøkurøðuni:



Samgongan miðar ímóti javnvág á fíggjarlóginu 1992

-um hetta fer at eydnast, fæst hómíng av í august, men sum heild skuldi komandi lánføta - og enn fáast lán - bara verið neyðug, tá ið talan er um umfíggjan segði Atli Dam, løgmaður m.a. í síni røðu á ólavsøku. Hann segði:

Fyrstu ferð í fjóruti ár varð tvíflókkasamgonga skipað á tingi 15. januar í ár. Størsti andstöðuflokkur og størsti samgonguflokkur valskíðið 1988-90 gjørdur sær arbeiðssetning at gera lótingsvalskíðið 1990-94.

Henda arbeiðsskrá varð nágrensliga umrødd í fjølmiðlunum fyrr í ár og skal tí bert formælið, ið tekur samanum, verða endurtikið í dag. Tað sigur:

- Endamálini við politikki samgongunnar eru:
- at skapa javnvág í samfelagsbúskapinum,
- at rokja fiskastovnarar á Føroyaleiðunum við skynsemi
- og við ábyrgd fyri framtíðini,
- at fáa fiskivinnuna at hvíla í sjálvari sær,
- at virka móti arbeiðsloysi,
- at menna samfelagið,
- at gera nýggja og rættvisari skattaskipan,
- at loysa undirgrundarmálið,
- at gera sjálfstýrslisróg og nýggja stýrisskipan fyri Fø-

oyar,

- at verja sjógv og land, og
- at rokja og menna føroyskan mentanar- og síðarv.

Tey tiltøk, fremjast mugu til at rokka hesum, eru greiðliga umrødd í samgonguskjalinum undir teim høvuðstættum, sum styra samfelagsbúskapinum, samfelagsrættindum og samfelagsgongdini.

Í ólavsøkurøðuni 1988 segði løgmaður: «ov stóru iløgurnar eru høvuðstrupuleikin í føroyskum búskapi í dag. Ein avmarking við 300 milliónum árliga er neyðug, og mugu tí iløgur, ynski eru um yvir 5-6 ár javnast yvir 8-10 ár».

Hann endaði røðuna við at boða frá, at avmarkandi politikurin skuldi vera tann sami og í summum forðum herðast komandi árin.

Nú er einki dulmál, at teir báðir flokkarnir, sum nú skipa samgongu, voru ósamdir um búskaparpolitikku tiltøkini, sum komu í 1989, og serliga var tað um, hvussu nógv avmarkingar og

skerjingar skuldu herðast, og hvørjar fylgjurnar gjørdust. Føv nógv av forninginum fyrri skeyti, royndi ein miðvist og einvist at bota teir báðar búskapartættirnar, sum kallast handilsjavnir og gjalds-javnir, ella var hetta neyðugur kostnaður at rinda?

Við øðrum orðum, hvussu nógv skuldu skerjingar og minkað virksemi heldur enn øktur útflutningur bót um handilsjavnar?

Nú skíðið er runnið, er lítið endamál at kjakast um, hvussu hevði verið ella kundi verið, um ikki so rívan var tikið til. Vit stóðu um ársbyrjan 1991 í eini stóðu við heilt givnum fortreytum, sum semja mátti fáast um at virka út frá.

Handilsjavnahallið var munandi minkað og gjalds-javnahallið somuleiðis. Hesi víðurskipti batna eisini stóðug í 1991, og eru metingar hagfrøðinga, at avlopið á handilsjavninum í 1991 verður einar 700 mill. kr. og javnvág í øllum gjalds-javninum

við útheimin.

Í 1991 kemur hækkingi útflutningur av meirviðgjørdari vøru og hægri prisur á parti av vanligu útflutningsvøruni at samvirka við tann lakara innflutningin, so javnvágini í gjalds-javninum verður nakað hægri enn í 1990.

Lágu prisirnir á rækkjum og laksi og útlitið til at økjandi virksemi í 1991 og 1992 fer at vaksa nakað um innflutningin aftur, elva tí trupulleikar í nágrensligu metingini av úrslitunum komandi.

«Skeri eg teg her, missi eg teg har», og búskapartættirnar eru so samantengdir, at tú broytir ikki munandi ávis víðurskipti so sum gjalds-javnahallið rætta vegin, uttan at tað kostar í øðrum liðum, og vandaðir voru tí trupulleikar at útvega landskassanum neyðugar inntøkur, eitt ávíst arbeiðsloysi og munandi almennar lánføta, so hvørt tær privatu minkaðu.

Hesir eru eisini høvuðstrupulleikarnir nú, og verða tí gjørd tiltøk, sum meira við-

Atli Dam, løgmaður: -i løtuni samsvara inntøkur landskassans ikki við fíggjarætlanina. Fyrra hálvár resta góðar 100 mill. kr. í, men tað er meting landsstýrisins, at seinna hálvár fer at hilmast betur

fevnd viðgera búskapin í heildarsamanhang.

Lántøkan tilsamans til føroyska nýtslu og iløguvirksemi — ið var alt ov stór í nokur ár — er helst minkað 500-1000 mio. kr. árliga, siðan hon var hægst. Hetta hevur borið munandi sparringar og skerjingar í almennum tænastuveitingum í sær, samstundis sum landskassans lænskuld nærum er tvífaldað. Hon fer at nærkast 2 milliardum, áðrenn javnvág aftur verður á fíggjarlóginu við ongari lánføta.

Inntøkurgrundarlag landskassans veksur ikki í stórum lopusm frá einum degi til annan, og heldur ikki fært tú hóskað bati í og javnvágimillum tey ymsu viðbrøknu stýringartølini í búskapinum eftir nokrum krakumánaðum, so vit fara at tola teir trupulleikar, sum ein soltnari landskassi og eitt vinnutøli broyting draga við sær.

Nøkur tiltøk og nakrar fyrirtreytir, sum skulu seta meiri gongd á aftur, eru:

1. Økjandi framleiðsla og útflutningur.
2. Litil ella eingin vøkstur í kostnaðargrundarlagi.
3. Litil ella eingin vøkstur í almenna kostnaðargrundarlagnum.
4. Almenna iløguætlanin verður hildin.
5. Nýggj skattaskipan við færri, men longri proportional-strekkjum (tog lægri prosent á hvørjum strekki).
6. Tillagingar í toll- og avgjaldsskipanini, ið taka burtur mismunir í vinnulivi og handli, sum treyðast í handilsseminu við felagsmarknaðin.

Landskassanum eru seinastu fíggjarlógirnar álágar stórar sparringar, men minkarin í øllum virkseminum í landinum gav so mikið minni inntøku í tolli og skatti, at landskassaroknskapurin somu ár, hoast sparringar, sýnir munandi hall. Hesi hall eru fíggjað við lánføta.

Landsbankin hevur í uppgærd sini viðvikandi almenna virkseminum árin 1988-91 bæði nýtsluna yvir fíggjarlógirnar og nýtslu ur grunnunum. Tá eru úrslitini:

1988 — 244 mio. kr.
1989 — 598 mio. kr.
1990 — 425 mio. kr.
1991 — 366 mio. kr. (mett tal)

Ætlanin er, at fíggjarlógin og landskassans roknskapur framyvir verða gjørdar á sama hátt, og merkir tað, at flestu grunnar fara at ganga beinleiðis inn í fíggjarlógin.

Kortini eru nakrir grunnar fíggjaðir so serstakt, at serligur roknskapur framyvir er neyðugur.

Samgongan miðar ímóti javnvág á fíggjarlóginu í 1992. Um hetta eydnast, fæst hómíng av seinast í august, men sum heild skuldi

komandi lánføta — og enn fáast lán — bara verið neyðug, tá ið talan er um umfíggjan.

Í løtuni samsvara inntøkur landskassans ikki við fíggjarætlanina. Fyrra hálvár resta góðar 100 mill. kr. í, men tað er landsstýrisins meting, at seinna hálvár fer at hilmast betur, nú virksemið økist so mikið, at samsvar næstan verður imillum mettar inntøkur og veruligar inntøkur.

Skattaskipanin

Arbeitt verður í løtuni við eini teknilgari skipan, sum gevur skattaborgarunum allar upplýsingar um lán, skatt, frítíðarpening og frádráttir hvørja lánjalding. Sjálvur skatturin skal heldur ikki vera meiri enn 50% einstøku útjaldingina, uttan so, at eftirstøður, sum verða at krevja inn, eru.

Lógarbroytingarnar í vár láttu nakað um skattatrygði, serliga har talan var um órimuliga høgan marginalskatt. Og so varð bundna uppsparingin mest sum avtíkin hjá flestu skattgjaldarunum.

Spekulation í rentuskatt- ing okkara tók veruliga dyk á seg seinna helvt av áttatíðarunum. Nakrar avmarkingar í hesum møguleikum vórðu gjørdar í vár, og ætlanin er at leggja fram nakrar broytingar í heyst. Hesar skulu tillaga skattaskipanina mest møguligt til eina bruttoskattaskipan við so longum proportional-skattastiga sum møguligt. Í eini bruttoskattaskipan verður rentuhólið eisini trengri og, sum frá líður, tept.

Toll- og avgjaldsskipanin

Undanfarna landsstýri setti stýrisbolk at leggja tollskipanina um til altjóða reglur. Neyðugt er, at umleggingin fær gildi 1. januar 1992. Sami bolkur arbeiddir við at leggja um innflutningsgjöld okkara til eina meirvirðislika avgjaldsskipan.

Landsstýrið er komið til sama úrslit sum flestu onnur lond, at hin einfaldasta og rættvisasta skipanin er ein verulig «moms»-skipan. Hetta var eisini niðurstøðan, í samráðingunum við EF um handilsavtalu.

Takið verður at skipa eftirlit og krevja inn í eini moms-skipan so einfalt og biliga, at ikki stórar peningaupphæddir verða at nýta til umsitning og dataviðgerð.

Landsbankin hevur nú virkað eina tíð og serliga veitt landsstýrinum vegleiðing, tá ið lán verða tikið út-anslands.

Sum nevnt fleiri ferðir í áttatíðarunum er samskipan ímillum virkseimi banka, fíggjarstovna, landsins, kommunu og privata neyðug, skulu vit ikki verða búskaparlaga um ein háls, tí kapitalmarknaður okkara er so opin og viðbrekin. Hesa samskipan kann landsbanki okkara gera soleiðis, sum tjóðbankar gera aðrastaðni.

Nevnd landsbankans hevur arbeitt við neyðugum lógarbroytingum. Tær verða viðgjørdar í landsstýrinum heilt skjótt, og verða lógaruppskott vonandi lógd fyrri tingið í heyst.